

www.unijakm.org

УНИЈА

ИНФО

 UNHCR
The UN Refugee Agency

Број **80.**

Год. VIII

Београд

2011.

Бесплатан примерак

ISSN 1820-3531

Издавање овој Билтена омогућио је Високи комесаријат за избеглице (UNHCR)

ДУГЕ ЊИВЕ (стр. 4.)

**Интервју:
ЈАН КЛИФ, АМБАСАДОР ВЕЛИКЕ
БРИТАНИЈЕ У ПРИШТИНИ (стр. 7.)**

РЕГИСТРАЦИЈОМ ДО ПОВРАТКА

У периоду од 01. септембра до 31. децембра 2010. године, Унија је спровела истраживање стања повраћеничких породица на простору Косова и Метохије, које су се вратиле по процесу регистрације од 06. априла 2009. године. Овај пројекат финансиран је од стране Министарства за Косово и Метохију.

стр. 8.

ДА ЛИ ЋЕМО СЕ ВРАТИТИ?

Рудник је село у оштини Србица, на путу који води од Мишровице према Истоку. Мештани овог села су још далеке 2003. године изразили жељу за повратком, упркос мишљењу тадашњих представника УНХЦР-а, УНМИК-а и КФОР-а да безбедносни услови за повратак нису постојали.

стр. 12.

ЈОШ ЈЕДНА ЗГРАДА ЗА РАСЕЉЕНЕ У ВРАЊУ

Оштина Врање, уз помоћ УНХЦР-а, Европске комисије и КИРС-а, изградила је три објекта за смештај избеглих и расељених лица.

стр. 14.

СОПСТВЕНИМ РАДОМ ДО БОЉИХ УСЛОВА ЖИВОТА

Локална невладин хуманитарна организација "Божур" као партнер Данског савета за избеглице Србије, учествује у имплементацији компоненти пројекта IPA 2008. и у оштини Панчево.

стр. 16.

БОРБОМ ДО СВОЈИХ ПРАВА

Позив удружења "Јелек", да присуствујемо промоцији пројекта помоћи самохраним родитељима са Косова и Метохије, је био повод да се на једном месту окупе представници свих служби које се баве угроженим категоријама становништва.

стр. 20.

ПОВРАТАК С ПОЗИТИВНИМ УТИСЦИМА

Расељени из Суве Реке посетили оштинска села у својој оштини, али и Љубижду и Призрен.

стр. 22.

СКОРО КАО У НЕКА ДАВНА ВРЕМЕНА

Традиционално окуљање Горњоселаца на Ђурђевдан постоји већ вековима, од оснивања сеоске цркве Св. Ђорђа из 14. века. Ову сеоску славу славе Горњоселци расељени по целом свету, а многи од њих, ако су у могућности, на овај дан посеће свој завичај.

стр. 26.

ИПАК СЕ (П)ОКРЕЋЕ

У Бриселу је одржана четврта рунда преговора Београда и Приштине. Шеф преговарачког тима Београда, Борислав Стефановић, задовољан је разговорама, али је изостало доношење конкретних решења. Ако би се у јуну, приликом петог сусреша посетио договор о макар једном питању, размени докумената или увиду у каталогске књиге, преговори би добили многу већи значај. Ни ова рунда разговора делегација Београда и Приштине није резултирала коначним решењима и затварањем неких од отворених питања. Обе делегације ипак наглашавају да се налазе “на ивици” решења неких питања...

Дводневни разговори делегација Београда и Приштине, одржани 17. и 18. маја у Бриселу, били су, према речима шефа делегације Београда, Борислава Стефановића, најпродуктивнији до сада. До детаља су размотрена питања телекомуникација, електричне енергије и катастра. Стефановић каже да очекује “конкретне и успешне” резултате са следећег састанка, али и напомиње да то не зависи само од српске стране.

“Када видите да сте у 80 и више процената близу решења и када видите да то решење чува нашу позицију и остварује наша права и регулише односе на самом Косову и Метохији, онда вам је јасно да је нормално да постоји отпор, противљење и тврђи однос у овом процесу са друге стране, зато што се то доживљава на погрешан начин”, изјавио је шеф делегације Београда. Стефановић каже да је четврта рунда разговора две делегације била прилика да се дође до првих конкретних резултата и да му је жао што није постојала иста посвећеност и спремност са друге стране да се то сада уради.

“Ми смо спремни да отворимо све теме. Има толико тешких и оптерећујућих тема у односима Београда и Приштине. Ако се тражи свака прилика да се блокира договор око катастра, онда можемо замислити колико

ће компликован процес бити када се дође до питања Севера или трајног регулисања односа између Београда и Приштине”, истакао је Борислав Стефановић по окончању ове рунде преговора. Замољена да прокоментарише такав став шефа српске делегације, **Едита Тахири**, која се налази на челу тима из Приштине, каже да када се ради о тако озбиљном процесу и у тренутку када је договор близу, није од помоћи давати такве коментаре. Тахири наводи да има разлика у ставовима двеју делегација, али да су неке разлике и помирене.

“Ова два дана су била узбудљива и тешка, али постоји прогрес и надам се да ћемо следећи пут када се састанемо моћи да говоримо о оквирном договору који ће бити прослеђен Влади Србије и Косова на разматрање и одобравање”, рекла је шефица делегације Приштине.

И док Тахири додаје да је за постизање решења која нису лака, потребна и храброст, Стефановић каже да је српска страна “наоружана” стрпљењем и предлозима који су у складу са европским стандардима, као и да је у националном интересу Србије да се регулишу односи са Приштином.

Према најавама делегације Београда наредни сусрети два тима могли би да се одржавају и чешће него два пута месечно, што је до сада углавном био случај, али и на неком другом месту, не само у Бриселу.

Барозо у Приштини:

НАСТАВИТЕ КОНСТРУКТИВНО У ДИЈАЛОГУ СА БЕОГРАДОМ

Председник Европске комисије **Жозе Мануел Барозо** изјавио је након посете Приштини да је представнике косовских институција позвао да наставе конструктивно да се ангажују у дијалогу са Београдом.

“Крајње је време за политичаре са обе стране да напорно раде и пронађу трајна решења за многа тешка практична питања са којима се суочавају и Косово и Србија у свакодневном животу”, рекао је Барозо обраћајући се новинарима након сусрета са косовским званичницима у Приштини, додајући да ће Европска комисија наставити да помаже Косово и да оно по глави становника добија највећу помоћ у

Европи.

Барозо је након сусрета у Приштини, у Грачаници присуствовао полагању камена темеља за градњу зграде општине, а посетио је и тамошњи средњовековни манастир.

У ПОСЕТИ ПОВРАТНИЦИМА У СЕЛУ ДУГЕ ЊИВЕ

НЕОПХОДНА ШИРА ПОМОЋ

Село Дуђе Њиве (Дугоњиве) налази се уз реку Бистрицу девет километара југозападно од Клине. У њему је до 1999. године, живела 31 српска и 35 албанских породица. Албанских породица сада је много више него раније, а српских се вратило тек дванаест и то углавном само носиоци породичних домаћинства. Они су се у своје нове домове, који су изграђени средствима Европске уније и Министарства за заједнице и повратак, а чију је изградњу спровео Дански савет за избеглице, уселили средином новембра прошле године. Тренутно се гради још једна повратничка кућа, али нажалост ни то неће много побољшати демографску слику српске заједнице. Основни проблем је што се не враћају млади и деца, иако да смо од некадашњих 235 становника српске националности, у овом митохонјском селу, застали тек нешто више од њих двадесетак.

Идући из Клине ка Дугим Њивама, по уласку на пут Приштина-Пећ, крећемо ка овом другоименованом

ПРИКЉУЧНЕ МАШИНЕ БЕЗ ТРАКТОРА

Ово је једно од ретких села које има све прикључне машине, али нема трактор, рекао нам је док смо обилазили његово имање, **Радоје Томић**.

По повратку, питали смо представницу села, о чему се заправо ради. Рекла нам је да је то тачно. Да су од косовских институција добили прикључне машине, али да је трактор прослеђен у суседно село Доњи Петрич и да им је дат предлог да се међусобно испомажу. Они то тренутно и раде, наравно у границама својих могућности. Докле ће то да траје тешко је претпоставити, јер би се у догледно време овакав вид испомаћи могао назвати немогућом мисијом. За само тринаест повратничких породица у Дугоњивама је мало један трактор с прикључцима. Због тога су се мештани обратили Влади Србије да им да један трактор. До закључења овог броја још нису добили одговор.

граду. Са обе стране пута још увек штрче скелети порушених српских кућа и окућница у опустелим околним српским селима, а посебно се истичу оне из села Дреновац. Оно се налази с десне стране магистралног пута, иако расељена лица годинама траже да се врате и при том још пре шест година усвојен је и концепт документ за повратак у Дреновац, за сада ништа није урађено по том питању. Због тога су, чини се с правом, његови некадашњи становници на многим скуповима, износили тврдње да неко врши намерну опструкцију повратка расељених у ово село. Непосредно по проласку Дреновца, скрећемо лево, прелазимо реку Бистрицу и на самом улазу у село Дуге Њиве, стижемо до прве новоизграђене куће.

ЖЕНА, ПРЕДСТАВНИЦА СЕЛА

Управо у тој кући нас је сачекало пријатно изненађење. Први пут нам се десило, од када наша екипа "шпарта" Косовом и Метохијом, а скоро десет година ће како то ради, да се на челу једног повратничког села налази жена. Овој чињеници би се свакако обрадовали сви они што у последње време стално говоре о полној равноправности, али та тема на овим просторима није толико присутна. Имају они, када смо им то више у

РЕПОРТАЖА

шали споменули, много пречих брига, од повратка до опстанка, како нам сликовито описаше.

Силвија Рашковић, представница села, симпатична, испрена и интелигентна жена, одмах на почетку разговора нам је разјаснила једну језичку недоумицу. Како се заправо зове њихово село? Она каже да је правилан назив Дуге Њиве, али може и Дугоњиве у једној речи. Зашто је село добило такво име није тешко претпоставити. Пребогата метохијска земља простире се уз реку Бистрицу стварајући напред поменути кованицу. Домаћински, Силвија нас позива у кућу на кафу и ракију, како је ред, а непосредно потом полагамо почеше да пристижу и други мештани. Пре обиласка осталих кућа, од Силвије смо сазнали да најжалост њени родитељи нису дочекали да се врате на своје огњиште и да су, што од болести, што до туге за родним крајем, просто изгубили вољу за даљим животом. Посмртни остаци сахрањени су у централној Србији, далеко од родног краја, али се Силвија упркос свему вратила на своје огњиште.

МАЛЕ УМЕСТО ВЕЛИКИХ

Међу породицама, које су се прве вратиле осим Рашковића су и **Томићи, Пантићи, Сташићи**. Са Радојем Томићем, одлазимо у неколико стотина метара удаљену новоизграђену кућу, која, мора се признати, у односу на тотално уништenu стару изгледа као некадашњи помоћни објекат. Свестан је и наш саговорник да уништено имање и покрадену имовину не може повратити, па због тога и није толико незадовољан овом новом, али малом кућом, направљеном јесенас. Није једини. Већина Срба у замену за своје некадашње порушене велике куће, добијају овакве мале које им, углавном захваљујући донацијама, граде хуманитарне организације. Радоје је са вишечланом породицом живео овде у селу, радио преко 30 година у руднику боксита као шеф производње.

“Вратили смо се у септембру прошле године и у односу на друге куће моја је урађена солидно, али скромно. У Краљевићу имам жену, троје деце и брата, син ми је трећа година, средње, млађи је такође сред-

Радоју Томићу уместо овакве...

БЕЗ ПРЕВОЗНОГ СРЕДСТВА

Један од највећих проблема повратницима су удаљеност од општинског средишта у Клини и здравствених и школских установа у Осојанима.

„Нама тренутно главни проблем представља упрavo превоз. Немамо ни један аутомобил с којим бисмо могли да одемо по намирнице до десет километара удаљене Клине. Овде живе већином старији људи и неопходна им је медицинска помоћ. Најближи здравствени центар је у Осојану и без превоза тешко можемо да стигнемо тамо. Пре неко вече једна жена имала је велике здравствене проблеме. Морали смо да је водимо у Дом здравља у Клину. Помогли су без поговора, не могу да кажем. Само то не представља решење, јер сваким даном овим људима ће помоћ бити потребнија, а до сада ни најаве о неком возилу за наше село”, истиче Силвија Рашковић.

њошколац, а ћерка завршава осми разред. Све време сам овде, осим када обично неким празником одем да обиђем породицу. Бавим се помало пољопривредом. За неку озбиљнију производњу недостаје много тога, од механизације до трактора. Посејао сам два хектара пшенице, а спремам се да ових дана посејем хектар кукуруза”, прича нам Радоје док идемо према његовом нешто старијем рођаку **Милораду Томићу**.

НА СВОЈЕ, ПА ШТА БУДЕ

Овај добродржећи старац има 67 година, а живот га, како нам рече, није нимало мазио. Вредан радник, зидар више од 15 година радио је туђе куће, како би могао да заради новац и да направи нове куће себи и деци. Тих кућа више нема, што још више растужује, нема ни деце овде. Нису се вратила.

“Овде сам рођен, ја и отац и деда и парадеда, сви смо одавде, од кад памтимо. Није нам било лако кад смо морали 1999. године напустити оно што смо вековима стварали. Отишли смо у Јагодину, тамо ми је

... изграђена је ова кућа.

радио син у фабрици каблова. Дали нам једно одељење у самачком хотелу. Када је требало да ми се снаја, жена средњег сина, породи ми смо отишли у једну напуштену продавницу да живимо. Нисмо могли дуго. Мука натерала да са оно мало пара што нам је остало купимо плац. А онда циглу по циглу, уз помоћ Данског савета, а нешто сам се и зајмио стигосмо до две собице и купатила. Син је тамо и остао, тај средњи, а ја чим сам чуо да ће се нешто градити овде, чврсто загрисао и решио да се вратим. Није оно моје, тамо. Рекао сам, баба ми ћемо у Дуге Њиве, а ако буде мира и деца ће за нама. И ево преко шест месеци сам овде. Бака тренутно није, отишла код деце, али очекујем је сваког дана”, прича нам Милорад, додајући да се ни у једном тренутку није покајао.

НИЈЕ КАО НЕКАД

Милорад је од средине новембра непрекидно овде. Једном отишао да обиђе децу, али се брзо вратио. Има своја дрва, воду. Поправили му бунар.

“Нико ме не дира. Овде није било “тога” међу нама. Није ни имало зашто. Њине куће све су здраве, хтели су неки да их пале. Најпре запалите тамо код вас, рекли смо им, па онда палите овде. И тако ми сачуvasмо комшијама куће. Они наше нису. Можда нису хтели, а можда ни смели. Тешко је кад војска нагрне. Немам ја лош однос са комшијама, али није ни нешто сјајан. Добро јутро, добар дан и тако. А био је бољи...”, отвара душу овај доброћудни некадашњи портир у државном пољопривредном добру. Брат и ја имамо преко три хектара добре земље, показује нам у коме се правцу она налази, али не смемо да оремо.

“Види се горе стрњиште, неко је сејао, не знам ко. Ипак планирам да то узорем, да посејем кукуруз. Воће ми нису дирали, за разлику од других. Овде око уништене куће има 21 ар. Нешто сам мало поорао, засадио баштицу, чисто да има мало поврћа. Само, уби ме туга када год погледам ову порушену кућу. Таман смо је пред рат изградили. За два сина сам је наменио. Трећег сам планирао да остане са мном у старој. А данас, најстарији ми оде у мираз, средњи као што рекох остаде у тој кућици у околини Јагодине, а најмлађи ради са зидарима. Шта се може, таква времена дођоше”, процеди са сузама у очима Милорад и брзо скрену причу на неку другу тему. Ова га много боли. Одлазимо од њега, а он нам прича да је управо платио струју, да се рачуни не ненагомилавају. А рестрикција ових дана као никад. Рече нам и да му се “не замеће” стока, мало је у годинама, а сам не зна да ради с трактором.

У ПОСЕТИ РАШКОВИЋИМА

Враћамо се према улазу у село. На ободима њива нове куће, српске. Кажу нам да је ту било 12 кућа Рашковића. О томе смо разговарали са **Васиљком Рашковићем**, једним од повратника у село.

“Тачно је да смо сви ми Рашковићи рођаци и да је овде било 12 наших кућа. Вратило се нас пет-шест, али и неки други имају жељу да се врате. Некима кажу да не испуњавају услове. Питали смо какве, али нам нико није дао тачан одговор”, рече нам Васиљко који је био један од оних које нити један услов није могао да задржи да се врати.

Жељко Ђекић, уредник Унија ИНФО у разговору са Васиљком и Силвијом Рашковић

“Имам осам хектара земље и два хектара шуме. Посејао сам само пола хектара пшенице и пола хектара кукуруза. Зашто? Немам чиме да радим. Радио бих, јер да нисам волео да радим не бих ни дошао на своје имање. Мене у томе нико не може да спречи нити да уплаши. И није им то ни циљ. Бојим се да се ипак наши млади плаше, што је и разумљиво. Моји живе у Великој Плани и нико не ради. Имам пет синова и три ћерке, 15 унучади и једно праунуче и сви би они некад могли да живе овде. Данас су друга времена”, рече нам овај седамдесетогодишњак, који мора се признати, изгледа много млађи.

СТВАРАТИ УСЛОВЕ

Враћамо се на почетак и поново почињемо причу са Силвијом, представницом села. Сазнајемо од ње да је за сада безбедносна ситуација релативно добра. Да је било спорадичних свађа, да крађа шума представља велики проблем, али неких испада на националној основи није било. Каже нам да ови људи по повратку нису седели скрштених руку.

“Наша влада нам је изашла у сусрет са јесењом сетвом, а ево сад су нам помогли и око пролећне сетве. Тражили смо мало више, али добро, надамо се да ће у будуће бити боље. Волели бисмо да нас обиђе неко, да нас види да смо ту и да имамо вољу да останемо. Највећи проблем нам представља посао. Свесни смо да је до неког државног тешко доћи, али ако не можемо да добијемо посао за ове млађе људе, дај бар да добијемо тракторе и прикључке па да нам се омогући да покушамо да од тога живимо. Писала сам Министарству за КиМ о томе и очекујем у име свих повратника у ово село да ће имати више разумевања за наше проблеме”, износи Силвија Рашковић.

О себи није желела да говори ништа. Касније смо сазнали да је пре рата радила у државним органима и да до неколико дана пре нашег доласка није имала никаквог примања. Сада добија повратничку помоћ и то ће тако да буде у наредних шест месеци. Шта ће бити касније, ни сама не зна. Од свих оних који могу да помогну очекује више разумевања за себе и своје сународнике.

Треба враћати младе људе, сматра Сивија, али за то је потребно много више улагања и разумевања. Требало би обновити и школу, омогућити откуп готових производа, али свакако се, када је повратак у питању, у обзир мора узети и још увек крхка безбедносна ситуација, која нажалост још увек много тога диктира на овим богатим метоксијским просторима, закључује представница села.

*Забележили: Жељко Ђекић и Златко Маврић
Фотографије: Горан Томић*

ЈАН КЛИФ, АМБАСАДОР ВЕЛИКЕ БРИТАНИЈЕ У ПРИШТИНИ НАСТАВИЋЕМО С ПОДРШКОМ ПОВРАТКА У ГРАД ПРИЗРЕН

“Веома сам задовољан досадашњим током развоја пројекта “Повратак у град Призрен”. Када је завршена изградња кућа, пре седам месеци, ја нисам био овде, али је врло важно најоменути да је ово један велики пројекат који омогућава повратак српске популације у град Призрен. Осим тога, треба истаћи још један битан сегмент, а то је почетак процеса заштите културног наслеђа, архитектонике и самим тим, историје једног града. Уједно, овај пројекат је јединствен по томе што је ово први пројекат повратка у урбану средину. Задовољство ми је да Велика Британија подржава један овакав пројекат на Косову”, изнео је Јан Клиф, своје утиске за наш лист, приликом посете зони изградње српских кућа у Призрену.

Разговарао: Драган Смиљанић

❖ Влада Велике Британије од почетка подржава пројекте реинтеграције и повратка расељених лица. Који су планови за време које је испред нас?

Управо сам ступио на функцију амбасадора Велике Британије на Косову и влада моје земље је, у протеклом периоду, реализовала неколико пројеката који се тичу повратка и реинтеграције расељених на простору Косова. Што се тиче будућих планова, напомињем, да у овом тренутку, Влада Велике Британије подржава реализацију једног импресивног пројекта, пројекта повратка расељених у град Призрен. Самим тим, ја се надам да можемо урадити више по овом питању у будућности, мада не треба заборавити један јако битан сегмент, а то је приступачност финансијских средстава за пројекте сличне овом. Ипак, имајући у виду један добар пример пројекта повратка овде у Призрену, лично имам позитиван став везан за обезбеђивање средстава у будућим пројектима.

❖ Колико су битни овакви пројекти?

Овај пројекат је поред његове главне функције, повратка расељених, уједно пример једне корисне сарадње. Сарадња између влада, сарадња између општина, сарадња са организацијама међународне заједнице је врло важан сегмент оваквих пројеката. Сматрам и да заштита историјских споменика културе, заштита архитектонике је, такође изузетно битна за будућност града Призрена. Напоменуо бих да управо те ствари дају могућност једном граду да постане, на пример, туристички центар. Напоменуо бих чињеницу да је закон за заштиту свега поменутог јако битан у овом сегменту. Закон за заштиту историјских споменика кул-

туре, мора постојати, а реализација оваквих пројеката мора ићи у складу са постојећим правним регулативама.

❖ Екселенцију, коју поручу, као амбасадор, шаљете интерно расељеним лицима?

Моја порука је да смо сведоци реализације једног успешног пројекта, пројекта повратка у Призрен град. Имали смо прилику, данас, да се састанемо са људима који су се вратили и самим тим напомињем да је битна чињеница да се људи могу вратити без икаквих проблема. Односи између људи који су се вратили и њихових комшија су одлични и пуни су поштовања. За крај, напоменуо бих, да је јако битно да овакви или слични пројекти постоје као и да су исти отворени за све људе који се желе вратити.

Јан Клиф у посети повратницима у Призрен

РЕГИСТРАЦИЈОМ ДО ПОВРАТКА(2)

У периоду од 01. септембра до 31. децембра 2010. године, Унија је спровела истраживање стања повраћеничких породица на простору Косова и Метохије, које су се вратиле по процесу регистрације од 06. априла 2009. године. Овај пројекат финансиран је од стране Министарства за Косово и Метохију.

У прошлом броју, представили смо крајак пресек процеса повраћака на Косово и Метохију од почетка оружаног сукоба 1999. године до 2011. године, као и крајак увод у истраживање које је Унија спровела. У овом броју, говоримо о резултатима истраживања у три општине на КиМ, где је оцењено да је повраћака био најуспешнији.

Припремио: **Боџдан Меанџија***

ОПШТИНА КЛИНА

Пре почетка оружаног сукоба 1999. године у општини Клина према попису из 1991. године живело је 51.723 становника. Од тог броја 43.165 становника било је албанске етничке припадности, 5.270 Срба и 1.291 Рома. Након потписивања војно-техничког споразума у Куманову 9. јуна 1999. године и доласка међународних снага на Косово и Метохију, општину Клину је напустило комплетно српско становништво, као и већи део ромске популације. Према подацима из 2000. године у општини Клина је тад боравило троје становника српске националности и 1.126 припадника ромске популације.

Према актуелној процени општине у Клини тренутно живи око 55.000 становника, од чега свега 895 припадника српске националности и 100 припадника ромске популације. Ипак, по процени ОЕБС-а тренутно у Клини живи око 600 Срба и око 220 Рома. У периоду између 2005. и 2010. године процене су да се између 500-1000 Срба вратило за стално или привремено у општину Клина. Поред тога, обновљене су 52 куће у Дрснику, 30 у Клинавцу, 54 у Видању, 28 у Грабцу, 44 у Бићи и мањи број кућа у селима Долац, Гребник, Лесковац, Доњи Петрич и Пограђе.

РЕЗУЛТАТИ

У 2009. години, Министарство за Косово и Метохију и UNHCR су покренули регистрацију расељених лица у сврху повратка. До септембра 2010. године, у општину Клину су се вратиле 64 повратничке породице по процесу регистрације из 2009. године. Ипак, након истраживања Уније Савеза удружења интерно расељених лица у општини Клина, утврђено је да су само 44 повратничке породице присутне на повратничким локацијама.

Приликом истраживања обиђена су следећа повратничка села: Берково, Будисавци, Долац, Дрсник, Дугоњиве, Гребник, Велико Крушево, Видање, Доњи Петрич, Пограђе, Клинавац и град Клина.

На основу извршеног истраживања утврђено је да се већина анкетираних повратничких породица вратила кроз процес регистрације, односно у бројкама, 79 одсто

Поглед на Клину из Долаца

анкетираних је враћено кроз процес регистрације, док се 21 одсто анкетираних изјаснило да се вратило преко програма привремених институција самоуправе на Косову и Метохији. Услови становања у повратничким локацијама оцењени су као задовољавајући, односно 93 одсто анкетираних је изјавило да је задовољно са условима становања, док је 7 одсто анкетираних изјав-

Општина Клина	Косовски Албанци		Косовски Срби		Роми		Укупно	
	Број	%	Број	%	Број	%	Број	%
Попис 1991.	43,165	83.50%	5,270	10.2%	1,291	2.50%	51,723	100%
2000, ОЕБС	44,874	97.50%	3	0.01%	1,126	2.40%	46,003	100%
2010	54,180	97.70%	600	1.90%	220	0.40%	55,000	100%

РЕЗУЛТАТИ

ОПШТИНА ИСТОК

Пре почетка оружаног сукоба 1999. године у општини Исток је према попису из 1991. године живело 57.928 становника. Од тог броја 46.151 становника било је албанске етничке припадности, 6.033 Срба и

Центар повратка у општини Исток, школа у Осојану

ило да није задовољно условима становања. Незадовољство су изразили анкетирани који још нису усељени и чекају усељење боравећи привремено у приватном смештају, шатору или су настањени код рођака. Већина анкетираних је добила прехранбене пакете од UNHCR-а за шест месеци, помоћ у непрехрамбеним производима, огрев и намештај. Што се тиче социоекономске ситуације повратничку помоћ од Министарства за Косово и Метохију добили су само повратници у селу Долац, док се у осталим случајевима већина анкетираних изјаснила да примају пензију и да се баве пољопривредом. Веома мали број повратника је у радном односу. Веома је битно да се усвоји стратегија и програми запошљавања за повратнике, како би се омогућио њихов достојанствен живот у повратничким срединама. Што се тиче средстава информисања на матерњем језику, већина анкетираних је изјавила да није задовољна средствима информисања на матерњем језику. Проблем са општином Клина јесте да у њој нема медија на српском језику и као што је већ наведено, Заједница косовских Срба захтевала је оснивање радио станице на српском језику у Осојанима, те је Независној комисији за медије поднела захтев за доделу фреквенције. На овај захтев још није одговорено. Већина повратника изјаснила се да није имала безбедносних проблема од када се вратила на Косово и Метохију. Ипак, као најбитније проблеме са којим се суочава повратничка заједница јесте узурпација земљишта и нелегална сеча шуме од стране косовских Албанаца. Већина ових кршења закона су пријављена косовској полицијској служби. Што се тиче употребе матерњег језика у јавним службама косовских институција, анкетирани су изјавили да користе српски језик у јавним службама и да им радници косовских служби одговарају на српском језику, но да имају доста потешкоћа са општинским службеницима који не говоре српски језик или га не знају. Што се тиче подршке институција, анкетирани су дали следеће просечне оцене у оцењивању од 1 до 5: подршка међународних институција 2,97; подршка привремених институција самоуправе 2,75; подршка институција Р. Србије 3,75 и подршка невладиних организација 4,08. На основу ових података може да се види да су повратници најзадовољнији радом невладиног сектора, а најмање задовољство је изражено према подршци Привремених институција самоуправе Косова.

1.443 Рома. Након потписивања војно-техничког споразума у Куманову 9. јуна 1999. године и доласка међународних снага на Косово и Метохију, општину Исток је напустила већина српског становништва, као и део ромске популације. Према подацима из 2000. године, у општини Исток је тад боравило 280 становника српске националности и 1.032 припадника ромске популације.

Према актуелној процени општине у Истоку тренутно живи између 56.000 и 64.000 становника, од чега 766 припадника српске националности и 30 припадника ромске популације. Ипак, по процени ОЕБС-а тренутно у општини Исток живи између 1.300 и 1.700 Срба и око 20 Рома. У општини Исток, према подацима ОЕБС-а и општинског службеника за повратак, током 2009. године вратиле су се 92 породице косовских Срба, док се у првој половини 2010. године вратило 18 породица косовских Срба само у село Синаје. Осим тога, било је спонтаних добровољних повратака у села Драгољевац и Горњи Драгољевац, Пољане и Мужевине. У село Жач се марта 2010. спонтано вратило између 20 и 30 представника породица косовских Срба, који су привремено били смештени у шаторе које им је обезбедио UNHCR. Крајем маја 2010. општина је прим-

Општина Исток	Косовски Албанци		Косовски Срби		Роми		Укупно	
	Број	%	Број	%	Број	%	Број	%
Попис 1991.	46,151	79.70%	6,033	10.40%	1,443	2.50%	57,928	100%
2000, ОЕБС	42,000	95.50%	280	0.30%	1,032	1.60%	44,000	100%
2010	54,000	97,70%	Између 1,300 и 1,700	2,32% и 3,03%	20	0,03%	56,000	100%

ПАНЕЛ У ОРГАНИЗАЦИЈИ УНИЈЕ

“ОДРЖИВИ ПОВРАТАК НА КОСОВО И МЕТОХИЈУ АНАЛИЗА ИСТРАЖИВАЊА УНИЈЕ”, биће тема панел дискусије која ће се 24. јуна одржати у Медија центру у Београду, на којој ће резултате истраживања изнети Богдан Меанџија, извршни секретар Уније.

Очекује се да ће на овом скупу учествовати Бранислав Ристић, помоћник министра за Косово и Метохију, Милосава Смиљанић, Дански савет за избеглице, Иванка Костић, извршни директор, Праксис-а, Дритон Тафалари, директор, Developing Together Приштина, као и представници ОЕБС-а Србија, ОЕБС-а Косово, UNHCR-а и других организација.

ила 117 захтева за помоћ при повратку у Жач. Током 2010. догодили су се бројни инциденти, укључујући нападе и застрашивање повратника од стране косовских Албанаца, као што су каменовања, пуцњаве и физички напади.

До септембра 2010. године у општину Исток се вратило 58 повратничких породица по процесу регистрације из 2009. године. Ипак, након истраживања Уније Савеза удружења интерно расељених лица, у општини Исток, утврђено је да су само 33 повратничке породице присутне на повратничким локацијама.

Приликом истраживања обиђена су следећа повратничка села: Драгољевац, Мужевине, Ђураковац, Шаљиновица, Жач и Белица.

РЕЗУЛТАТИ

На основу извршеног истраживања утврђено је да се већина анкетираних повратничких породица вратила кроз процес регистрације, односно у бројкама, 83 одсто анкетираних је враћено кроз процес регистрације, док се 17 одсто анкетираних изјаснило да се вратило самовољно на Косово и Метохији и то се односи углавном на становнике села Жач. Услови становања у повратничким локацијама оцењени су као незадовољавајући, односно 71 одсто анкетираних је изјавило да није задовољно са условима становања, док је 29 одсто анкетираних изјавило да је задовољно условима становања. Већина анкетираних је добило прехранбене пакете од UNHCR-а за шест месеци, помоћ у непрехрамбеним производима, огрев и намештај. Што се тиче социо-економске ситуације повратнику помоћ од Министарства за Косово и Метохију добила је већина анкетираних породица, деветоро анкетираних је у сталном радном односу, док се већина њих, поред примљене помоћи баве пољопривредом. Веома је битно да се усвоји стратегија и програми запошљавања за повратнике, како би се омогућио њихов достојанствен живот у повратничким срединама. Што се тиче средстава информисања на матерњем језику већина анкетираних је изјавила да није задовољна средствима информисања на матерњем језику. Проблем са општином Исток

је сличан као и са општином Клина, односно у њој нема медија на српском језику и као што је већ наведено, Заједница косовских Срба захтевала је оснивање радио станице на српском језику у Осојанима, те је Независној комисији за медије поднела захтев за доделу фреквенције. На овај захтев још није одговорено. Што се тиче употребе матерњег језика у јавним службама косовских институција, анкетирани су изјавили да користе српски језик у јавним службама и да им радници косовских служби одговарају на српском језику, но да имају доста потешкоћа са општинским службеницима који не говоре српски језик или га не знају. Што се тиче безбедносних проблема, 69 одсто испитаника је изјавило да није имало безбедносних проблема, док се 31 одсто испитаника изјаснило да је имало безбедносне проблеме. Ти проблеми односе се на повратнике у селима Жач и Шаљиновица. На повратнике у селу Жач и Шаљиновица је извршено више пута каменовање, оружани и физички напади. Обрађали су се за помоћ косовској полицијској служби и изјавили су да знају да су починиоци ових напада откривени. Сматрају да су ови напади етнички мотивисани. Стога, повратници у ова два села су изјавили да се не осећају безбедним. Као проблеме са којим се суочава повратничка заједница јесте и узурпација земљишта и нелегална сеча шуме од стране косовских Албанаца. Већина ових кршења закона су пријављена косовској полицијској служби. Што се тиче подршке институција, анкетирани су дали следеће просечне оцене у оцењивању од 1 до 5: подршка међународних институција 4,18; подршка привремених институција самоуправе 4,03, подршка институција Р. Србије 3,12 и подршка невладиних организација 2,93. На основу ових података може да се види да су повратници најзадовољнији радом међународних, а најмање задовољство је изражено према подршци невладиних организација.

ОПШТИНА ПЕЋ

Пре почетка оружаног сукоба 1999. године у Општини Пећ је према попису из 1991. године живело

Центар Пећи, хотел Ројал - некада Метохија

ЧИЊЕНИЦЕ

127.796 становника. Од тог броја 96.441 становника било је албанске етничке припадности, 7.800 Срба, 4.442 Рома и 19.098 осталих. Након потписивања војно-техничког споразума у Куманову 9. јуна 1999. године и доласка међународних снага на Косово и Метохију, општину Пећ је напустило преко 80% српског становништва, као и већи део ромске популације. Према подацима из 2000. године у општини Пећ је тад боравило 1.000 становника српске националности, 1.800 припадника ромске популације, 4.500 Египћана и 5.000 Бошњака.

Према актуелној процени општине у Пећи тренутно живи око 150.000 становника, од чега свега 1.000 припадника српске националности. По процени ОЕБС-а тренутно у Пећи живи око 1.000 Срба, 3.300 Бошњака, 180 Горанаца и 20 Црногораца. Општина Пећ је једна од четири општине које су корисници прве фазе пројекта Повратак и реинтеграција на Косову, који спроводи UNDP. Повратничке локације укључују Витомирицу, неформално насеље Лазовић, Бело Поље, Црни Врх, Накло и град Пећ. Само једна косовска Српкиња је настањена у Дечанима, а четири друге долазе повремено и кратко се задржавају у граду. Њихов повратак је у највећој мери отежан немогућношћу приступа имовини која је бесправно заузета.

До септембра 2010. године, у општину Пећ, Дечане и Гораждевац су се вратиле 23 повратничке породице по процесу регистрације из 2009. године. Ипак, након истраживања Уније Савеза удружења интерно расељених лица, утврђено је да су само четири повратничке породице присутне на повратничким локацијама.

Унија је извршила истраживање у поменуте три општине и том приликом анкетирани су четири породице.

РЕЗУЛТАТИ

На основу извршеног истраживања утврђено је да се анкетирани повратничке породице нису вратиле кроз процес регистрације. Две анкетирани породице су изјавиле да су услови становања незадовољавајући, док је једна анкетирани породица изјавила да није задовољна са условима становања. Повратници се жале на лоше грађевинске радове. Објекти су касно завршавани, па нису стигли да се потпуно осуше. Постоји и сумња да нису правилно изоловани. Анкетирани су добили

ПИТАЊА ЗА УЧЕСНИКЕ ПАНЕЛ ДИСКУСИЈЕ

Сва расељена лица и други заинтересовани за тему **“ОДРЖИВИ ПОВРАТАК НА КОСОВО И МЕТОХИЈУ - АНАЛИЗА ИСТРАЖИВАЊА УНИЈЕ”**, посредством телефона и електронске поште могу да учесницима панел дискусије поставе одређена питања. Довољно је само да окрену телефонски број Уније -Савеза удружења интерно расељених лица са КиМ **011/ 323-1005** и издиктирају питање или то исто ураде посредством мејла unijakm@eunet.rs. Своја питања могу доставити и поштом на адресу **Унија - Савез удружења интерно расељених лица са КиМ, 11 000 Београд, Крунска улица бр. 15. као и чланицама Уније чије контакте можете пронаћи на последњој страни нашег Билтена.**

прехранбене пакете од UNHCR-а или од Министарства за Косово и Метохију, огрев и намештај. Добијена помоћ није адекватна, поготово кад је у питању огрев, јер се даје сирово дрво великих димензија. Што се тиче социо-економске ситуације, повратници добијају повратничку помоћ од Министарства за Косово и Метохију. Што се тиче општине Пећ, веома је битно да се усвоји стратегија и програми запошљавања за повратнике, како би се омогућио повратак расељених у већем броју. Што се тиче средстава информисања на матерњем језику већина анкетираних је изјавила да је задовољна средствима информисања на матерњем језику. Што се тиче употребе матерњег језика у јавним службама косовских институција анкетирани су изјавили да користе матерњи језик у јавним службама и да им радници косовских служби одговарају на матерњем језику. Што се тиче безбедносних проблема већина анкетираних породица није имала безбедносних проблема, док је повратничка породица у Пећи каменована од стране Албанаца и починиоци нису откривени. Сматрају да су ови напади етнички мотивисани. Делимично су задовољни подршком институција.

У наредном броју изнећемо основне закључке и препоруке везане за ову тему.

Фотографије: Архив УНИЈЕ

Општина Пећ	Косовски Албанци		Косовски Срби		Роми, Египћани, Бошњаци и остали		Укупно	
	Број	%	Број	%	Број	%	Број	%
Попис 1991.	96.441	75,5%	7.800	6%	23.555	18,5%	127.796	100%
2000, ОЕБС	78.812	86,3%	1.000	1,2%	11.300	12,2%	91.112	100%
2010	135.500	96.8%	1.000	0,7%	3.500	2,5%	140.000	100%

ДИЛЕМЕ РАСЕЉЕНИХ ЛИЦА ИЗ СЕЛА РУДНИК У ОПШТИНИ СРБИЦА

ДА ЛИ ЋЕМО СЕ ВРАТИТИ?

Рудник је село у општини Србица, на путу који води од Митровице према Истоку. Мештани овог села су још далеке 2003. године изразили жељу за повратком, упркос мишљењу тадашњих представника UNHCR-а, UNMIK-а и KFOR-а да безбедносни услови за повратак нису постојали. Касније, 2005. године се пошло од развијања врло квалитетног међуетничког дијалога између Срба, интерно расељених лица и Албанаца, локалног становништва тако да су се створили добри међуљудски односи који су били предуслов повратку.

Локална невладина организација ЦБМ из Митровице и Удружење Завичај за повратак су уз подршку Данског савета за избеглице (КИП програм), радили са овим заједницама пуне две године.

ОТЕЖАНЕ ПРИПРЕМНЕ РАДЊЕ

На последњем састанку у Министарству за повратак и заједнице, у мају 2008. године, на коме су присуствовали и представници ИРЛ и представници албанске заједнице из Рудника, договорено је да се крене са првом фазом повратка у Рудник. Прва фаза би подразумевала изградњу кућа за 20 породица. Због честих промена у Министарству за повратак и заједнице, овај повратак није добио на значају, али су ИРЛ и даље остала при свом ставу да желе да се врате. Одвијање припремних активности са овим корисницима је отежано из разлога што половина ИРЛ живи у Митровици и немогуће их је

обухватити пројектима подршке из Србије, а такође и информације теже долазе до ИРЛ која бораве у Митровици.

ОТКАЗАНА ПА ОДРЖАНА ПОСЕТА

Последња “иди-види” посета је требала бити организована без обзира на то где људи живе.

“Иди - види” посета Руднику која је била заказана за 5. и 6. мај је изненада отказана, јер није потврђено присуство представника институција које су једино надлежне да одговоре на питања ИРЛ о повратку- Мин-

Нејасредно по доласку у разговор са Фајмиром Баљажом, општинским службеником за повратак

Расељени су посејили порушено гробље зарасло у коров

истарства за повратак и заједнице и Канцеларије премијера за заједнице. Без обзира што су разлози били оправдани, ИРЛ су била врло незадовољна таквим поступком.

Но, посета је ипак одржана 23. и 24. маја. ИРЛ су обишла порушене домове, гробља и цркве и посетила манастир Девич. Састанак у општини је био изузетно посећен. Састанку су присуствовали и представнице УНХСР-а Србија, госпође **Џун Ширато**, **Милена Петровић** и **Весна Симић**.

НА САСТАНАК У МИНИСТАРСТВО

Оно што јако изненађује јесте отворено изражено неслагање између представника канцеларије за зајед-

нице из етнички чистог српског села Бање и ИРЛ из Рудника. Милутин Ковачевић није мештанин Рудника те због тога и по мишљењу многих, није прави представник ИРЛ из општине Србица. Због необавештености са обе стране, састанак се претворио у међусобне оптужбе за учињено и неучињено. Представник Министарства за повратак и заједнице, господин **Ирфан Беровић**, је након кратког представљања досадашњих резултата на повратку у село Рудник и статусу пројекта, позвао представнике општине Србица да дођу у поменуто министарство ради коначног договора о повратку. Удружење Завичај за повратак је упутило предлог Данском савету за избеглице, за одржавање информативног састанка са ИРЛ из Рудника, уз обавезно учешће и ИРЛ која бораве у Митровици.

Текст и фото: **Доста Палић**

Детаљ са састанка у општини Србица

У ИЗМЕШТЕНОЈ МАТИЧНОЈ СЛУЖБИ ПРИЗРЕНСКОГ РЕГИОНА У КРУШЕВЦУ

РЕДОВИ ИСПРЕД ШАЛТЕРА

Недавно смо посетили матичну службу за град Призрен, измештену у Крушевцу. Да подсетимо, после рата је већи број матичних књига са Косова донесен у Србију. Матичне књиге за град Призрен и општине Сува Река, Ораховац и Драгаш се налазе при измештеној општини Призрен у Крушевцу. Служба је смештена у прилично руинираној бараци, скоро у центру града. Од раног јутра уски ходници су препуни људи који чекају да регулишу питање документације. Највећа је гужва испред канцеларије за исправљање грешака, насталих приликом издавања докумената.

Тамо ради само један правник, Душан. Његово име знају сви који до бесвести чекају на ред да дођу до њега. Испред нас у реду група Горанаца од којих су једни стигли из Београда, други из Суботице, трећи из Драгаша. Кажу да радници матичне службе не распознају њихова имена и презимена те да се јављају грешке због којих су они принуђени да и по неколико пута долазе за исту ствар у Крушевац. А то кошта и захтева времена. Постоји и други начин, кажу, ако платите одређену своту новца неким од људи који ће уместо вас да заврше ове послове, и које препознају у редовима. Показују на њих, а ми долазимо до закључка да су можда у праву. Ништа нас не би изненадило и да јесу јер се неколико пута јавно писало о томе да неко зарађује на муци расељених лица. Но, то је, чини нам се, свакодневна појава на коју ми не можемо утицати.

Душан је правник, стрпљив и љубазан момак. Чини се да свакоме хоће да помогне како се људи не би враћали више пута, али не стиже. Људи и проблема је много, а он један. Каже да до краја радног времена скоро и да не види од умора. Шеф службе, коме нисмо забележили ни име, неће да коментарише било шта, чак ни за ИНФО Билтен, иако су њихове активности искључиво везане за проблеме расељених лица. Да је другачије, верујемо да би и гужве биле мање и редови краћи и доласци по исправке ређи.

Г. ПАЛИЋ

У ВРАЊУ СЕ СА ДОСТА УСПЕХА РЕШАВАЈУ ПРОБЛЕМИ СТАМБЕНОГ ЗБРИЊАВАЊА РАСЕЉЕНИХ ЛИЦА СА КИМ

ЈОШ ЈЕДНА ЗГРАДА

“Општина Врање, уз помоћ UNHCR-а, Европске комисије и КИРС-а, изградила је четири објекта за смештај избеглих и расељених лица. Један од њих са укупно 20 станова изграђен је за избеглице, а друга два објекта намењена су за решавање проблема расељених лица према пројектима стамбеног збрињавања у заштићеним условима. У складу са стразишћом за зашваране колективних центара у плану је изградња још једне стамбене јединице од 20 станова, такође за становање у заштићеним условима. Са изградњом те стамбене јединице, зашвориће се још два колективна центар у Врању”, рекла је за Унија ИНФО, Зорица Перић, општинска повереница за избегла и расељена лица, приликом наше посете овом граду.

Према њеним речима, у Врању тренутно функционишу четири колективна центра у којима живи 146 лица, а свакако се не сме заборавити ни велики број оних који живе у приватном смештају, а њих према проценама општинске поверенице има преко 3800.

РАЗНОВРСНИ ПРОЈЕКТИ

“КИРС последњих година, захваљујући сарадњи са међународним и домаћим донаторима, обраћа велику пажњу расељеним лицима која се налазе у приватном смештају. Многим породицама које су започеле градњу својих кућа додељена је помоћ у грађевинском материјалу. Имали смо и више врста доходних активности, а интересовање међу расељеним било је огромно. Радиле смо и на откупу сеоског домаћинства, тако да смо у 2010. години откупили њих пет, углавном за породице смештене у приватном смештају”, прича нам Зорица Перић, док се из центра Врања упућујемо ка два километра удаљеним стамбеним објектима у којима су отишле пронашла избегла и расељена лица.

“Осим ових пројеката, КИРС је након дужег времена

расељеним лицима пружио помоћ у храни, пре свих, оним у приватном смештају. Прошле године смо имали једну овакву акцију, а ове године се тај пројекат поново наставља. Чињеница је да је међу расељеним лицима приметно задовољство кад осете да им држава помаже у решавању њихових, сваким даном, тежих проблема, јер углавном сва примања која имају стижу преко тржишта рада као минимални лични доходак. Данас је и домицилном становништву тешко доћи до посла, а поготово расељеним лицима, чији се рад углавном заснива на тежим физичким пословима, од оних на грађевинама, до надничења у пољопривреди”, скенира, тренутну ситуацију, општинска повереница, док стижемо пред новоизграђене зграде.

НЕОПИСИВ ОСЕЋАЈ

Топло пролетње сунце измамило је већину станара испред зграда. Неки тресу тепихе, други поправљају аутомобиле, на којима се већ на први поглед види да им је одавно истекао рок трајања. Ми се упућујемо у једну од зграда са расељеним лицима и куцамо на врата породице Тодоровић.

“У стан од 48 квадрата, два сина од 24 и 22 године, кћерка од 20, супруг и ја смо се уселили септембра прошле године и та промена након деценије становања у колективном центру за нас представља неописив осећај”, прича нам **Биљана Тодоровић** избегла у Врање из околине КLINE. “Супруг прима минималац од 8,5 хиљада динара и нажалост, осталих сталних прихода немамо. Некада смо лепо живели у селу Јошаница, када се крене према Дреници и били смо управо због те удаљености од центра КLINE међу последњима што су напустили родни крај”, наставља своју причу Биљана, наводећи још да је пре ратних збивања њен супруг био директор Земљорадничке задруге у свом селу.

Биљана Тодоровић

По доласку у Врање, Тодоровићи су 11 година живели у једној собици од 13 квадрата. Сада имају стан, али проблем им представља како преживети. Нема довољно посла ни на најтежим радовима. “Надам се да ће се ускоро неко од

чланова породице запослити, јер уштеђевине коју смо имали сада више нема. Доле нисмо продали ништа. У селу је било мало Срба, свега 15, а рекла сам већ, да је у близини Дреница. Имања и куће су нам тотално уништене, тако да о повратку не размишљамо. Што је најгоре, не може ништа ни да се прода”, завршава своју причу Биљана Тодоровић.

ДА ПОМОГНЕ СИНУ

Пењемо се у поткровље зграде. Врата нам отвара старија особа. Каже да се зове **Николина Радуловић**, да је живела у Призрену, да ово није њен стан већ сина Срђана, а да она и супруг живе у колективном центру “Расадник”. Три и по године по доласку у Врање, провели су у спортској хали, а након тога добили кућицу у Расаднику у Врањској Бањи.

“Син, самохрани родитељ, је добио стан и живи овде са децом, а супруг и ја смо доле. Његови синови су већ доста велики имају 19, односно 16 година. Данас сам дошла да им мало спремим стан, скувам ручак. Знате какви су мушкарци”, као да се оправдава Николина што смо је затекли овде. Похваљујемо њен гест и кажемо да је то лепо од ње. Уједно је питамо зашто се не би она и супруг вратили у Призрен.

“Ми смо живели у Поткаљаји. Изашло је тамо дрвеће багрем, бреза уместо кућа. До наше улице не иде ни трактор, тако да се тешко може нешто ту поправити”, одговара нам Николина. Упућујемо је на оне који могу да јој помогну и саветујемо да треба да поднесу захтев да им се направи кућа. Обавештавамо је о тренутној ситуацији у Призрену и да су неке куће већ завршене у непосредној близини њене Нови сурет заказујемо у граду из кога је са породицом пре 12 година прогнана.

Николина Радуловић

ОСТАЈА САМА

У суседној згради обишли смо једну ромску породицу. Тачније само једног њеног члана, **Ћамилу Бургари**. Учинио нам се да је ова жена исписница наше пређашње саговорнице. Изненадили смо се када смо чули да је скоро дупло млађа. Живот је дефинитивно није мазио и таман када су она и супруг након толико година потуцања добили леп кров над главом, он је умро. А она нам рече да је више болесна него здрава. А има непуних четрдесет година.

“Имам проблеме са срцем, притиском, астмом. Ма све ме снашло. Имали смо лепу кућу у Сувој Реци на два спрата. Спаљена је, а ствари покрадене. Нисмо ишли доле после егзодуса. Плашили смо се. Тамо сам радила у Дому здравља и било нам је лепо. Кад сам дошла овамо почела је голгота за целу породицу. Један син ми ради у Београду, други је овде са мнош. Иде за кантом. Скупља гвожђе. Снајка за пет хиљада шије обућу. Тешко се живи, шта друго да кажем”, рече нам, на крају додајући, да је добитком овог стана ипак решила највећи проблем своје породице.

Ћамила Бурџари и Зорица Перић, општинска повереница за избежлице и расељена лица

МЛАДИ ХАУСМАЈСТОР

У истој згради смештена је и породица Благојевић. У Врањској Бањи су живели у једној соби, боље речено у учионици. Њих петоро. Трособан стан у коме сада живе била је за њих, како нам рече **Урош Благојевић** (21) један од чланова породице, мисаона именица. Отворио нам је не само врата стана, већ нешто касније у разговору и душу.

“Избегли смо са Косова и Метохије без игде ичега. Остали смо овде Врањској Бањи. Дечачке дане проводио сам у једној соби. Купатило и тоалет делио са великим бројем људи, које је задесила иста судбина као и моју породицу. Нисмо очекивали да ћемо добити, бар привремено, кров над главом. Нисмо ни испуњавали неке услове, али због мог понашања и односа моје породице одређени смо да будемо домаћини зграде. То значи да треба да координирам са Центром за социјални рад, помогнем старијим људима, да мењам сијалице и друге ситне оправке и да се

Урош Благојевић

старам о грејању. Ништа ми то не пада тешко, јер данас ми све ово у односу на ранији период изгледа као бајка. Зато желим да се захвалим људима из општине Врање, општинској повереници, свима онима који су мени и мојој породици омогућили да станујемо у оваквим условима”, у једном даху, не кријући емоције, прича Урош Благојевић, званични домаћин свих станара.

На изласку из насеља, **Зорица Перић**, општинска повереница нам показује место где треба да се гради још једна зграда. Њој ће се свакако највише обрадовати нови станари, расељена лица са Косова и Метохије.

Забележио: **Милан Кончар**
Фото: **Златко Маврић**

СОПСТВЕНИМ РАДОМ ДО БОЉИХ УСЛОВА ЖИВОТА

Локална невладин хуманитарна организација “Божур” као партнер Данског савета за избеглице Србије, учествује у имплементацији компоненти пројекта ИПА 2008, који се огледа у додели помоћи за покрепање или проширење доходних активности. Финансијска средства за наведени пројекат обезбеђена су од стране Европске уније посредством Делегације Европске уније у Републици Србији, реализованом уз подршку Комесаријата за избеглице Републике Србије и уз блиску сарадњу са UNHCR-ом.

Захваљујући горе поменутом пројекту, поред Младеновца и Ковина, помоћ за покретање или проширење пословних активности за породице избеглица, интерно реасељених лица и социјално угрожене локалне породице, подељена је у Тителу и Панчеву.

ПЕКАРА

Једна од породица, са својим боравиштем у Панчеву, је и породица **Данијеле Радеч**. Данијела је пре ратних дешавања 1999. године, са породицом живела у Приштини и свом стану. Тада није могла ни да претпостави да ће јој се живот наставити у Панчеву, а још мање да ће се бавити пекарским пословима и да ће од тог прихода живети њена породица.

Данијела је кроз програм подржана опремом за пекару коју је отворила у изнајмљеном локалу у прометној улици Панчева. Изучила је занат радећи за друге. Пуна воље и ентузијазма, знајући да њена деца тек треба да се школују, решила је да отвори сопствену пекару. Захваљујући донацији коју је добила кроз пројекат ИПА 2008, њена пословна идеја се полако остварује. Данијела каже да је доста тешко, да је

Данијела Радеч

конкуренција велика, али да се она труди да квалитетним пекарским ђаконијама привуче што већи број муштерија. У шали каже да је она и газда и шефрт, али и да јој ништа није тешко.

ПОСЛАСТИЧАРНИЦА

У истој улици, пар локала ниже, након пекарских ђаконија, наилазите на посластичарницу веома привлачног излога. Посластичарницу такође држи корисница подржана овим пројектом - **Далиборка Красуља**,

Далиборка Красуља

која је са својом породицом избегла из Вргинмоста. Млада је девојка са својом мамом, храбро кренула у борбу за бољим животом. Завршила је школу за посластичара и одлучила да започне сопствени посао. Каже да је било веома тешко, изнајмљен локал са старом опремом и тешки услови за рад. Али, знала је да тако мора. У пројекту је подржана куповином опреме која олакшава њен посао и даје јој могућности да брже и квалитетније припрема торте, колаче и остале специјалитете... Има доста муштерија, које кад једном пробају њене колаче, постају њене сталне муштерије. Још увек је у изнајмљеном локалу, али квалитетна и професионална опрема је сада њена.

Без значајног стимуланса у виду професионалне и квалитетне опреме, као и систематског вођења кроз процес писања пословног плана и стручног оспособљавања за доходне активности у оквиру програма ИПА 2008, ниједна од корисница не би успела да у тако значајној мери побољша услове живота за себе и своју породицу.

**Славица Милуновић,
“Божур” Смедеревска Паланка**

У ПОСЕТИ ПОРОДИЦИ МИОДРАГА ПЕШИЋА СМЕШТЕНОЈ У КОЛЕКТИВНОМ ЦЕНТРУ “ВИЛА КОЗАРА” У МАТАРУШКОЈ БАЊИ

ЖЕЛИМО ДА ОБИЋЕМО СВОЈЕ СЕЛО МЛЕЧАНЕ

У Матарушкој Бањи код Краљева постоје још шри објекта колективног смештаја. ИРЛ која већ дуже време бораве у колективном смештају надају се да ће ускоро доћи шренушак када ће и они имати свој кров над главом, мада их шренушно највише пољања незапосленост радно способних чланова домаћинстава. Миодрага Пешића расељено лице из Млечана, оштина Клина, зашкли смо у колективном центру “Вила Козара” и накратко пошричили са њим прешешно о шемама везаним за ову популацију.

Вила Козара

Од њега сазнајемо да постоји његова, али и воља осталих мештана села Млечане за повратком на Косово и Метохију. Међутим он истиче, да по њиховом мишљењу још увек нису стечени здрави услови за одржив повратак.

САГЛЕДАТИ СИТУАЦИЈУ

Млечане је некада бројало око 150 житеља. Сви они су сада расељени по централној Србији, а специфичност овог села, удаљеног од Клине 18 километара испољава се и у томе што у ближем окружењу нема повратничких места. Даље наводи да би ИРЛ из Млечана желела да учествују у једној “иди-види” посети како би били у прилици да посету

своје домове и увере се у реално стање на терену. Те информације би им омогућиле да реално сагледају могућности за будуће планове и евентуални повратак на своја имања. Са друге стране Пешић наводи, док се не стекну услови за повратак у расељеништву се мора радити и живети.

МУЗИКОМ ДО ХЛЕБА

Миодраг Пешић живи са родитељима и сестром. Егзистирају од његове хонорарне зараде. Већ дуже време бави се музиком и свирањем по клубовима и организованим весељима. Каже да се некако сналази. Поседује одређене инструменте за рад, међутим, неопходно озвучење за рад нема па је приморан да га изнајмљује. Нажалост, готово половина хонорара одлази управо за ту сврху. Волео би када би као некада постојали програми у виду доделе грантова, како би био у могућности да прибави неопходну опрему и тако се одржи у својој бранши јер је из дана у дан конкуренција све већа што отежава даљи рад.

Миодраг и поред свега не губи наду, она ионако умире последња. Нада се да ће ствари убрзо кренути на боље. До тада ће наставити да се бави свирањем и да се сналази на начин који му тренутно једино стоји на располагању.

Бојан Ђирковић, ЈУГ Краљево

Миодраг Пешић са мајком

Слободан Станишић, повереник за избегла и расељена лица

“Краљево је говорећи о укупном броју расељених лица град са процентуално највише расељених лица. Према последњим подацима на подручју града Краљева налази се евидентирано 20 551 лице расељено са КИМ. Са избеглицама којих је знатно мање у Краљеву, та цифра је 16 посто од укупног домицилног становништва, што је стврано енорман број расељених и избеглих лица која се налазе на подручју једног града. Нормално да све то мултипликује и проблеме, односно решавање проблема који стоје при свим тим институцијама које се баве питањима, избеглих и расељених лица и без обзира што није популарно само говорити о бројкама мислим да то у многоме опредељује и много тежу реализацију активности”, каже за Унија ИНФО Слободан Станишић, повереник за избегла и расељена лица за град Краљево.

ДЕСЕТ ГОДИНА ОЕБСА

У БЕОГРАДУ ОБЕЛЕЖЕНО ДЕСЕТ ГОДИНА РАДА ОЕБС-А У СРБИЈИ

Учесници конференције поводом десет година рада Организације за европску безбедност и сарадњу у Србији, одржане 16. маја у Београду, оценили су да је ОЕБС допринео спровођењу реформи, помирењу међу народима, регионалној сарадњи и унапређењу људских и мањинских права, и поручили да Србија може рачунати на подршку ове организације и у будућности. Отварајући скуп, министар унутрашњих послова Србије **Ивица Дачић** рекао је да је Србија демократска и просперитетна земља која има стратешко партнерство са ОЕБС-ом и да је ова организација била од велике помоћи Србији. Како је навео, за ову годину предвиђена је реализација 38 пројеката у сарадњи с Мисијом ОЕБС-а, а за ту намену издвојено је седам и по милиона евра из буџета ове организације за 2011. годину.

Генерални секретар ОЕБС-а **Марк Перен де Бришамбо** истакао је да је рад ОЕБС-а усмерен на изградњу партнерства с државама, цивилним друштвом и целокупним становништвом. Он је рекао да су активности ове организације усмерене и на процес помирења, без чега нема регионалног и економског развоја.

На скупу је говорио и заменик директора Генералног директората за проширење Европске комисије **Стефано Санино**, који је, говорећи о европским перспективама Србије, навео да постоји шанса да Србија до краја године добије статус кандидата за чланство у ЕУ, али да је неопходно спровести реформе у земљи. Председник Србије **Борис Тадић** разговарао је с генералним секретаром Бришамбоом о сарадњи Србије и ОЕБС-а и предстојећим активностима мисије те организације у нашој земљи.

Овом скупу испред невладиних организација које се баве питањима расељених лица учествовали су **Богдан Меанџија**, извршни секретар Уније и **Златко Маврић** извршни директор удружења "Свети Спас".

А.Т.

СЕДАМ ГОДИНА РАДА ПРАКСИСА

Невладина организација "Праксис", за седам година рада на Пројекту грађанских права, пружила је директну правну помоћ, информисала и саветовала 29.000 избеглица и расељених особа из БиХ, Хрватске, Косова и Метохије. За то време избеглицама из БиХ и Хрватске прибављено је 5.000 докумената, а адвокати Праксиса бесплатно су заступали угрожене у 7.000 судских и управних поступака, речено је на скупу на којем су представљени резултати рада током претходних седам година.

Како је навела извршна директорка "Праксиса" **Иванка Костић**, пројекат грађанских права преузет је од Норвешког савета за избеглице и у Србији је финансијски подржан од Министарства иностраних послова Краљевине Норвешке. Циљ пројекта је правна заштита избеглица из Хрватске и БиХ

и интерно расељених особа са КиМ, односно пружање бесплатне правне помоћи, информисање и саветовање у вези са питањима приступа правима у земљи или месту порекла, односно избеглиштва или расељеништва.

Та права се тичу приступа документима, имовинским и другим социјално-економским правима, а током рада сарадници невладине организације радили су и на јавном заговарању на уклањању системских препрека у приступу правима, промени и усклађивању праксе надлежних државних органа и спречавање кршења права тих угрожених група, речено је на скупу.

Кроз рад на решавању проблема интерно расељених лица, посебно ромске националности, уочен је значај проблема "правно невидљивих лица", која нису уписана у матичне књиге рођених, односно званично не постоје, речено је на скупу и истакнуто да је са тим питањем упозната домаћа и међународна стручна јавност, која је почела да указује на хитну потребу његовог решавања.

"Праксис" је током претходног периода објавио и неколико публикација, тематских извештаја и анализа, уз подршку норвешког Министарства иностраних послова, UNHCR и других.

Скупу на коме је обележено седам година постојања Праксиса присуствовао је и норвешки амбасадор у Србији **Нилс Рагнар Камсваг**, представници UNHCR и сарадници те невладине организације.

Е. К.

Представници Уније посетили Министарство за заједнице и повратак

НАСТАВАК САРАДЊЕ

Половином маја, представници Уније - Савеза удружења интерно расељених лица са КиМ **Златко Маврић**, **Доста Палић** и **Богдан Меанџија**, разговарали су о даљим правцима сарадње на пољу повратка расељених и побољшању животних услова оних који су се вратили са новоизабраним руководством Министарства за заједнице и повратак.

Дејан Николчевић, шеф кабинета министра, **Милена Радончевић**, саветница за повратак и **Ивица Танасијевић**, саветник за заједнице упознати су са радом и активностима које Унија спроводи у циљу обезбеђивања трајних решења за интерно расељена лица. У току сасатанка, упркос другим обавезама министар **Радојица Томић**, придружио

се једном делу разговора и саслушао проблеме са којима се повратничке заједнице сусрећу, као и скорашњим проблемом, отказивањем "иди - види" посете селу Руднику, који је изнела Доста Палић. Представници Министарства за заједнице и повратак исказали су заинтересованост за рад Савеза удружења расељених лица и најавили да ће наставити сарадњу са Унијом, успостављену претходних година.

Б. М.

ОБЕЛЕЖЕНА СЛАВА ПРИШТИНСКЕ ЦРКВЕ

Летња слава Светог Николе у приштинској цркви, прослављена је о ове године свечано и достојанствено. Некадашњи житељи Приштине дошли су у свој град, неки по први пут. Допутовали су из Београда, Ниша, Новог Сада, Крагујевца, али и они који су расељени у Грачаници, Лапљем Селу и другим околним местима. Као и увек до сад није се сакривала ни радост, али ни сузе. Домаћин славе, новинар и песник **Живојин Ракочевић**, старао се о свему, али понајвише о старицама које још увек живе у граду. Чак је и у поздравној беседи захвалио њима које су остале у Приштини, жртвујући своје животе да бисмо дочекали овај дан. Као завет да чувају старице, позвао је нарочито парохијске свештенике **Дарка** и **Стеву** који су служили литургију и исекли два славска колача. Поред домаћина Ракочевића, већ две године

за редом свој славски колач у Приштини пресеца и брачни пар **Судимац** који је допутовао из Крагујевца.

Коло Српских сестара из Приштине расељено у Београду, предвођено својом председницом **Загом Павловић**, даривало је цркви круне за венчање, прибор за крштење и икону свете Петке из Јашија у Румунији. Такође, дариване су и свечане одоре за свештенике. Послужење је било разноврсно и обилно, али су сви запазили како је колача било у изобилју. Паковало се старицама и "за понети". Доста хране однесено је у кућу у којој живе деца са сметњама у развоју.

Киша која се поподне сручила над Приштином није омела расељене у обиласку гробља својих сродника. Овај пролећни дан, око двестотине грађана Приштине, дуго ће памтити, али лепше и дуже старице које тамо живе јер одавно нису имале толико гостију у једном дану.

Р. В.

УРЕЂЕЊЕ ГРОБЉА У ПРИШТИНИ

Пар дана пре славе, у једнодневной акцији, очишћено је тридесет процената од укупне површине гробља. Овог пролећа гробље је личило на набујалу шуму. Иако је чишћено пре годину и по дана, поново су израсла млада стабла, трава и коров. Учествовало је око сто четрдесет добровољаца, али је процењено да треба још неколико пута организовати овакву акцију како би свих шест хектара било очишћено. Потом је потребно утврдити начин редовног одржавања. Очишћен је и део површине старог гробља код цркве, али је и ту потребно наставити акцију.

Р. В.

У КРАГУЈЕВЦУ ОДРЖАНА ПРОМОЦИЈА ПРОЈЕКТА КОЈИ БИ СЕ БАВИО НАЧИНИМА ПОМОЋИ САМОХРАНИМ РОДИТЕЉИМА СА КИМ

БОРБОМ ДО СВОЈИХ ПРАВА

Позив удружења “Јелек”, да присуствујемо промоцији пројекта помоћи самохраним родитељима са Косова и Метохије, је био повод да се на једном месту окупе представници свих служби које се баве уgroженим категоријама становништва. Сасијанку су присуствовале и две самохране мајке са Косова и Метохије. Након представљања пројекта који подразумева анимирање самохраних родитеља да се у оквиру удружења, које би било основано уз подршку удружења “Јелек”, боре за остварење својих права, развила се дискусија и о осталим мерама подршке која се ИРЛ, на територији града Крагујевца, пружају.

Учесници скупља

Састанак је попримио размере раније одржаваних координационих састанака, које је сазивао мобилни тим подржан од стране UNHCR-а, и који су били врло информативни и на неки начин, обједињавали рад свих актера. Тих састанака у последње време, на жалост, нема.

Драгица Домановић, начелница Градске управе за здравство, истакла је да Крагујевац има развијену мултисекторску сарадњу, те да службе и институције наступају заједно. Говорила је и о томе како се пуно урадило на пољу социјалне заштите, како ИРЛ, тако и локалног становништва. Осврнула се и на проблем нехигијенског ромског насеља у делу званом Јужна обилазница, где је остало да живи још око 35 лица.

Бојка Ћировић, представница Црвеног крста Крагујевца, је говорила о пројектима помоћи самохраним родитељима, као и о сарадњи свих институција које се баве расељеним лицима. Конкретно, Црвени крст спроводи програме подршке киднапованим и несталим лицима са КиМ.

Било је речи и о пројектима становања у зградама за социјално становање, где се текући проблеми решавају у зависности од средстава која су на располагању. У оквиру ових пројеката постоје дневни боравци

ПРЕДНОСТ И КОД СТАМБЕНОГ ЗБРИЊАВАЊА

Петар Атанасковић, повереник за избеглице и расељена лица, је истакао да повереништво у Крагујевцу нема евиденцију о броју самохраних родитеља, али да они имају предност код свих врста помоћи које им се пружају. Што се осталог тиче, повереник је обавестио да се у 2011. Години, планира затварање једног од два колективна центра у Крагујевцу у којима је укупно смештено 350 људи. Рекао је и то да се до краја године планира завршетак радова на изградњи зграде за социјално становање где ће 14 породица ИРЛ бити смештена. Конкурс за доделу станова је већ расписан, па је ово била прилика да се више људи информише о томе.

за децу, где се деци пружа помоћ у учењу, са једне, а са друге стране, тенденција је да се на тај начин запосле ИРЛ. О овоме је говорила Љиљана Станковић из центра за социјални рад.

Снежана Томашевић је говорила испред Националне службе за запошљавање, али истовремено и као представница мобилног тима организације “Сигма”, коју финансира UNHCR. Рекла је да сви програми НСЗ подразумевају и кориснике расељена лица и ако су при том самохрана, имају предност.

Доста Палић, представница Завичаја за повратак, је подржала активност Удружења “Јелек”, нагласивши да је свака помоћ, било којој од корисничких група расељених лица, добро дошла и да ће Завичај за повратак пружити сваку врсту подршке овим активностима.

Највећа помоћ ће бити потребна код стварања базе самохраних родитеља јер нико присутан на састанку није знао колико таквих корисника има.

Текст и фотографије: **Горан Палић**

Ромско насеље „Јужна обилазница“

ИТАЛИЈАНИ У НИШУ ПОРОДИЦАМА КИДНАПОВАНИХ И ОНИМ КОЈИ ИМАЈУ БОЛЕСНУ ДЕЦУ ПОДЕЛИЛИ ДАРОВЕ И НОВАЦ НАСТАВЉЕНИ ПРОЈЕКТИ “УСВАЈАЊЕ” И “ШКОЛА”

Осамнаест сати возили су пријатељи “Срећне породице”, чланови Асоцијације “СОС Југославија, СОС Косово и Метохија” од Торина да би стигли у Ниш и обрадовали малишане. Као и ранијих година, донели су дарове и новчану помоћ за породице киднапованих и породице са болесном децом.

МАЈКЕ ОДГОВОРИЛЕ УЗДАРЈЕМ

Пројекат “усвајања” подразумева подршку једне породице из Италије једној породици овде и то у континуитету. Осамнаест породица из Ниша, Прокупља, Старог Грацког, Штрпца и других места код којих је удружење “Срећна породица” у сарадњи са Удружењем киднапованих препознало јаке и карактеристичне разлоге да буду подржане у континуитету и ове године се сусрело са представницима својих добротвора. **Енрико, Вилер, Фабрицио, Андријана и Денис**, преваљују километре, да би срдачни и благи, измамили осмех збуњеним малишанима и уплаканим мајкама. Мајке, дубоко дирнуте пажњом непознатих пријатеља, припремиле су уздарје: хеклану шустиклу, писамце или кифлице за пут.

ЗАХВАЛНОСТ НА ИТАЛИЈАНСКОМ

Давид који се спрема за полазак у школу био је сасвим мали када је боловао од тешке болести и када је “Срећна породица” почела да брине о њему и његовој

мамаи **Ивани**. Она се никада није жалила, никада није много причала, ништа није тражила. Само је трпела своју муку неговања болесног детета и борила се како зна и уме. Већ три године о Давиду брине једна италијанска породица. Уз новчану помоћ стигне и велика

играчка. Сада је и **Давид** њима послао цртеж и осмех.

Матуранткиња **Дејана**, која је прерано остала без оба родитеља, захвалила се гостима бираним речима на италијанском језику. Ова љупка и крхка девојчица осмехивала се и спремно одговорила на питања о свом будућем позиву. Питањима ју је ослобађала госпођа **Рајка**, дугогодишња пријатељица асоцијације “СОС Југославија, СОС Косово и Метохија” која је допутовала из Крагујевца специјално да би олакшала комуникацију између особа које везује љубав. Уз њену помоћ ни даљина, ни језик, нису били препрека да се емоције трајно учврсте.

ПЕСМА ПРИЈАТЕЉИМА

Зорана и Александра дошле су са мајкама из Старог Грацког. **Јеленин** отац и још њене три сестре и мали брат дошли суза ову прилику са Брезовице. Захвалност је била велика, као даљина која је спојила људску доброту. Малишани који су обрадовани преко другог пројекта “Школа”, могли су да изаберу још и качкет, играчку или шеширић... Тако се обрадовао болесни дечак **Лазар** и четворо малишана који су нацртали цртеж и отпевали песму својим пријатељима. **Мина, Лена, Богдан и Неда** рођени су за пет година и два месеца. Уз сав терет болесне деце који носи удружење, ови малишани су маскота “Срећне породице”. Након мање од једног дана дружења, Италијани су поново сели у свој шарени комби и кренули пут Крагујевца да и тамо обрадују децу радника “Заставе” који су остали без посла. Тамо пројекат “Усвајање” траје једанаест година.

Уз загрљаје и “Тао, Тао...” подразумевало се и “Видећемо се идуће године”.

Текст и фотографије: **Иван Вулићевић**

РАСЕЉЕНИ ИЗ СУВОРЕЧКЕ ОПШТИНЕ ПОСЕТИЛИ ОПУСТОШЕНА СЕЛА У СВОЈОЈ ОПШТИНИ АЛИ И ЉУБИЖДУ И ПРИЗРЕН

ПОВРАТАК С ПОЗИТИВНИМ УТИСЦИМА

Сува Река је можда једина од општина на КиМ у којој од 1999. године, нема српског становништва. Они су данас расељени широм Србије, а највише их има у Младеновцу, где су до скоро, махом били смештени у баракама ГП “Најред”. Тај колективни центар је почетком године затворен, а његови становници добили су угодан трајни смештај у монтажним кућама (које је донирао УНХСР за пет породица у граду), становима за социјално становање, а за један број њих откупиљена су највише сеоска газдинства или су поштомоћу у грађевинском материјалу.

Мукотрпни напори представника ОРГ ове општине на повратку нису уродили плодом јер остали актери овог процеса изгледа да нису били ни приближно заинтересовани за његов успех.

ИЗНЕВЕРЕНА ОБЕЋАЊА

Чинило се да ће 2011. година бити пресудна, поготово након крупних корака учињених претходне, када се 50-ак породица највећег села Муштушта, регистровало за повратак. Тим поводом, одржана су две

Спремни за пућ

“Иди-информиши” посете у Београду, а на једној од њих (23.9.2010. године) истакнуто је, како од представника УНХСР-а за Косово, тако и од општинског службеника за повратак, да су обезбеђена средства за изградњу 20 кућа у овом селу. У ту акцију укључило се и Министарство за КиМ, које је обећало да ће финансирати изградњу још 10 кућа. Одабрани су и будући власници тих кућа и требало је само сачекати пролеће

Кроз Суву Реку само аутобусом

и лепо време па да тако дуго жељена градња крене. Што се тиче других села, нажалост, актери повратка донели су “неразумну” (истина неформалну) одлуку да повратак у суворечкој општини мора кренути из Муштушта, тако да се 20-ак породица ових села узалуд регистровало за повратак на КиМ. Зима је одавно прошла и пролеће је на измаку, а повратак у Муштушту нико више и не помиње. Од почетка октобра прошле године није одржан ниједан састанак ОРГ, нема Стратегије повратка за 2011. годину и никакве активности у току ове године.

СОПСТВЕНА ИНИЦИЈАТИВА

Разочарани таквим развојем ситуације, представници ОРГ Сува Река, који су крајем 2009. Године, основали удружење “Родна грудa” са седиштем у Младеновцу, одлучили су да предузму сопствену иницијативу за оживљавање активности повратка. Па су поред осталог организовали за Ђурђевдан обилазак светиња ове општине уз финансијску подршку Министарства за КиМ. Планом обилазак предвиђено је преваходно обнављање традиционалног обреда Ђурђевданског богослужења и саборовања у цркви Св. Ђорђа у Речану, као и обилазак српских светиња у Дворану и Поповљану (које нико од 1999. није обишао). Међутим, због малог броја заинтересованих мештана за ова села, организатори су одлучили да се уместо тога посете гробље у Мовљану и светиње у Љубижду и Призрену. Путovalo се шест сати до административног прелаза Рудница где смо уз рутинску проверу и полицијску пратњу (која је стигла више од сат пре предвиђеног времена) кренули ка првом одредишту.

На инсистирање организатора у Речану смо се

Сусрет са општинским службеником за повратак

састали са општинским службеником за повратак **Шукри Кучијем** који нас је обавестио да је у току израда овогодишње општинске Стратегије повратка и прорачун цена коштања будућих кућа у Муштутишту. Сазнали смо од њега да док све то не буде готово неће бити састанка ОРГ. Пошто је презаузет и недавним пописом становништва, то неће бити у догледно време, рекао нам је на крају Кући.

БОГОСЛУЖЕЊЕ БЕЗ СВЕШТЕНИКА

Нажалост, главни део обреда није успео, јер је обављен без свештеника, кога уз све напоре организатори нису успели довести и прославити Ђурђевдан као некад на овом месту. Више свештеника је најсрдачније замољено да нам увеличају ову прославу, али узалуд.

И док су мештани Речана и остали импровизовали богослужење у овом селу, становници Мовљана, су се по први пут након скоро 12 година, домогли свог месног гробља. Претходно су посетили мали извор звани Врштица, где су се у срећна времена заједно окупљали за Ђурђевдан Срби и Албанци на уранку, да би узели, верује се, тог дана, лековиту воду и гранчице врбе и букве, којима су украшавали авлије. Ратне године (ратних страха у овом селу било је 1998. као и 1999. године) укинуле су овај традиционални мултиетнички ритуал, који Албанци никада након тога нису обновили, али јесу по први пут ове године седморо Срба и то након пуних 13 година. Понели смо

Свеће за оне којих више нема

воду са овог извора и окитили авлије гранчицама, истини за вољу у Младеновцу. Поред тога Врштицу краси предиван пејзаж са 200-годишњом буквом (некад их је било две) која својим огромним димензијама надвисује све остало растињем, а њено корење прекрива оголено камење 20-ак метара у кругу испод ње. Као таква служила је као угодан сунцобран поспаним пастирима и њиховом стаду, а мала хладна река поред била је добро освежење за купање. Па може ли Ђурђевдан бар на овом месту бити као некад?

Ту су букве и извор, али нигде ранораниоца ни пастира, па ни звука меденице. Тишину ремети само покоји цвркул птица.

ПОСЕТА МОВЉАНУ

Мовљане лежи у подножју Језерске планине у близини хидрографског чвора Дрманска глава па је препуно кристално чистих изворчића, што су искористиле општинске власти у Сувој Реци и снабделе се водом тако што су у Мовљану изградиле резервоар са пумпом на самој провалији. Српско гробље у Мовљану, удаљено неколико стотина метара од првих кућа, је у тако јадном стању да случајни пролазник не би ни могао претпоставити да се ради о почивалишту упокојених, јер је зарасло у густо грмље без некадашњих столетних храстова и ни по чему се не разликује од околних шума. До таквог места мрзело је

Пољед на Мовљане

полицајце из обезбеђења да се са нама “веру” уз литицу, па смо у почетку тамо били без икаквог обезбеђења на што се нико од посетиоца није обазирао. Тиме смо и оповргли упорне тврдње суворечких општинских власти да је ово место сувише ризично за посете. По повратку, придружили смо се обреду у Речану, где смо на остацима поменуте цркве запалили свеће, што нам је било јако важно јер су многи од нас баш ту крштени.

ВЕЋ ВИЂЕНО

Затим смо аутобусом кренули пут Љубижда, где смо без проблема стигли за 20-ак минута. А тамо “већ виђено”. Оронуте и обрушене српске и нове албанске куће. Заустављамо се у центру села где је некад била црква Св.Недеље. Сагињемо се покајнички и љубимо неколицину камења што је остало од ње. Настављамо до 100-ак метара удаљене цркве Св. Петке, која је доста оронута и недостаје јој кров, столарија, инвентар и наравно верници. Унутра много смећа и изваљена врата. Прича се да је

након пар дана пошто их је локални Албанац скинуо са цркве и уградио на неку своју магазу доживео тешку несрећу. Кажу да му је погинуо син, због чега их је покајнички вратио цркви. Иако напуштена, има живота у њој. Пар слепих мишева прелећу преко наших глава ка излазу. Палимо свеће и молимо се богу за њену обнову.

У ОБИЛАСКУ СЕЛА

Потом идемо у најочуванију оближњу цркву Св. Николе којој такође недостаје исто што и претходној. Говори се да је ову цркву, о свом трошку, подигао угледни мештанин овог села Тома Недељковић, још у доба турске владавине. Код Турака је био познат по надимку Нек, па су његови потомци понели презиме **Некић**. Један од њих, **Зоран Некић**, члан “Родне груди”, је иницијатор и актер посете овом селу. Није задржао сузе када је ушао у ову цркву. И

У цркви Св. Николе

нас остале тешко је погодио приказ на фрески светитеља са ископаним очима, који иако заклоњен гарезом чини се да све види што се око њега дешава. На улазном зиду стоји још добро очувана фреска Св. Николе, а изнад ње несагореле греде које висе и као да тиме желе да опишу сву голготу кроз коју је прошао косовски српски народ и његове светиње. Упалили смо свеће и по жељи поменутог Некића “очитали” молитву “Оче наш”. Неки мештани потом обилазе остатке својих кућа, а нас неколицина неколико стотина метара удаљену цркву Св. Илије и српско гробље око ње. Заклоњен обрушеним камењем улаз у ту цркву личи на пећину. Палимо и ту свеће и обилазимо гробље, доста руинирано, али споменика још има па мештани лако проналазе своје упокојене. То није било тешко и Некићу који пали свећу на гробу свога деде.

ПУТ ПРИЗРЕНА

Са дубоким саосећањем према овим напуштеним светињама улазимо у аутобус и крећемо у Призрен. Заустављамо се пред једном од најстаријих српских светиња, цркви Св. Богородице Љевишке, која чува успомене на цара Душана, краља Милутина и многе друге српске великаше и владаре. Узалуд покушавамо да уђемо до олтара јер полицајац који је “чува” објашњава да нема кључ, а свештеник који има није присутан. Нема везе, величанствена је и за спољашње разгледање. Упућујемо се до Саборног храма Св. Ђорђа који је недавно обновљен и опет у пуном сјају и што је најважније, на овај дан препун

свештенства и народа. Неупућени би рекли да се овде Ђурђевдан слави као некад, јер је било много људи, а ваља нагласити да је већина њих стигла са разних страна, уосталом као и наша група. Нажалост, ми смо дошли међу последњима, пред сами крај литургије. Организација прославе је била заиста величанствена. Добили смо и послужење у посној храни и пићу и тако пропустили чувене призренске специјалитете са скаре. Оближњи трг Шадрван одише некадашњом топлином. Прешетали смо туда пријатно изненађени неретким српским говором, као и ниједним “попреким” погледом због тога. Било је то и место сусрета многих пријатеља и рођака.

НАЈБОЉИ АМБАСАДОРИ

Штета што смо ту могли остати само пар сати. Подне је одавно прошло, а штета би било не обићи и оближњи манастир Св. Архангела. Тамо опет пријатно, на свој начин. На улазу се вијори велика српска застава. Неко од путника примети: “Ево српске амбасаде!” Одговорио сам: “То није амбасада, али ту живе најбољи српски амбасадори”. И ако више пута рушен и сада опасан бодљикавом жицом свуда одише духом великог цара Душана Силног и праведног, који га је зидао. Сликамо се поред његовог гроба, палимо свеће и молимо се за спас овог бисера културе и духовности. Купујући сувенире за успомену, чујемо да неки свештеници разговарају на грчком. Баш пријатно чути да се дух цара Душана пронео (као некад) до Егејског мора. И ту смо добили послужење и осетили љубазност и храброст овдашњег свештенства.

Са “страхопоштовањем” излазимо из манастира, чиме су наши обиласци завршени. Задовољни што се све завршило и лепше но што смо претпостављали. Улазимо у аутобус и са сетом у срцу враћамо се у месту нашег привременог боравка, бар се још увек надамо. На пријатном путовању до Београда сводимо утиске (сви су позитивни) и покушавамо да одговоримо на питање: Да ли се

Послужење у Св. Арханђелима

Ђурђевдан може славити на Космету као некад? Нажалост, ово питање, као и многа друга косовско-метохијска, остало је без одговора.

Златко Петровић*
*аутор текста је председник удружења “Родна груди” Младеновац

ПОВРАТАК У СУМРАК

У предвечерје смо се обрели у малом селу Богошевце у подножју Шар-платине, како бисмо одвезли остарелу мајку Војиславу, да с пролећа отвори кућу, окоја цвеће у дворишту и створи добре услове за бишисање у наредних неколико месеци. Она сада има осамдесет и две године, а режисирована је као повраћник 2005. године када се уз подршку ИСМС-ја и враћила на своје ошњиште. Сада је остарела да буде ситално овде и долази само када што временски услови дозвољавају.

Када се враћате нечему што је ваше увек вас обузме нека топлина, па је тако и са нама, сада када испред себе гледамо, још увек беле врхове Шаре, понеку

ледену громаду поред пута и препознајемо, по називу, понеки цветић биљака које најављују долазак пролећа и у ове крајеве, а које смо некада, по истим овим гудурама, марљиво сакупљали правећи хербаријуме.

ПРЕВАЛАЦ

Некада зелена оаза, сада изрована површина са неартикулисаним грађевинама и пуно смећа изазива тугу и питање, да ли је заиста свих ових година главни узрок не повратка Срба на ове просторе био недостатак пара. Или, можда, недостатак воље људи на власти. Нама се чини да је у ствари у питању постојање опструкције свега што су и међународна заједница и косовске институције покушавале да ураде на пољу повратка. Опструкција од стране невидљивих моћника који граде стаклене дворце, уништавају природу. Спуштајући се ниже ка Средачкој жупи, замало нас је на путу ударило дебло младог бора, из шуме коју неко насумице крчи вероватно да би направио кућу, а коју смо ми као деца садили у оквиру некадашњих акција пошумљавања голети, када бисмо организовано одлазили из школе. Насупрот дворца направљеног у брду скоро да се и не препознаје Горња махала, на врху Горњег Села, чији мештани, расељена лица, годинама

покушавају да се врате и обнове своје домове. За њих и њихов повратак, никада није било пара. Какав парадокс. Сама слика изазива неверовање у ту констатацију, јер ако је некоме драже гледати порушене куће на виду од лепоте природе која га окружује, све се чини јаснијим. А природа је овде заиста била издасна.

БОГОШЕВЦЕ

СТИЖЕМО У БОГОШЕВЦЕ. На улазу нас дочекује **Вукашин Сиљковић**, који у изнајмљеној радионици, а уз помоћ алата који је добио од међународних донатора, ради ауто лимарију. Испред радионице паркираних десетак аутомобила. Вуле ради марљиво, рачунајући да ће некада стећи довољно да оде одавде негде у Србију. Можда и није свестан да је то тешко оствариво. Има тридесетак година и ту је са мајком и сестром. Нису имали где. Поред њих ту је још један комшија, **Бане**. Они чине село живим. Нико их никада не обилази нити пита како живе. А пут до Призрена, води поред њих. Тужно је то како су се они предали судбини. Наше куће оронеле, плафони на горњим спратовима падали, а ми имамо утисак да никада нисмо отишли одатле. Одмах склањамо крш, отварамо сва врата и прозоре, проналазимо старе ствари и успомене. А имамо само сат времена и морамо се вратити назад.

СУЗЕ

У повратку туга и тескоба. Плачемо, ја гласно, мој сапутник у себи. Плачемо због оних четворо-петоро људи што смо тамо оставили, плачемо због остављених наших пола века на овом простору и што још увек не знамо чему се враћамо. Будућности без подсећања на прошлост.

Враћамо се истим путем. Са осветљених брда, у мраку се не види јад српских засеока и не чује се јецај српских душа заборављених у подножју Шаре уз прелепу реку Бистрицу.

Текст и фотографије: **Доста Палић**

Вукашин Сиљковић с другаром Гораном

ТРАДИЦИОНАЛНИ ЂУРЂЕВДАНСКИ СУСРЕТИ МЕШТАНА ГОРЊЕГ СЕЛА У СРЕДАЧКОЈ ЖУПИ, НАСТАВЉЕНИ И ОВЕ ГОДИНЕ

СКОРО КАО У НЕКА ДАВНА ВРЕМЕНА

Традиционално окуљање Горњоселаца на Ђурђевдан постоји већ вековима, од постанка сеоске цркве Св. Ђорђа из 14. века. Ову сеоску славу славе Горњоселци расељени по целом свету, а многи од њих, ако су у могућности, на овај дан посеће свој завичај.

И ове године Горњоселци су кренули на пут уз несебичну помоћ Министарства за Косово и Метохију које је обезбедио два аутобуса за превоз и удружења "Свети Спас". Због великог интересовања ни два аутобуса нису била довољна да повезу све заинтересоване. Ђурђевдан је и ове године окупио целу Средачку жупу на сабор у Горњем Селу, обасјавши сунцем прелепу Шар планину. Гости су дошли из Сириничке жупе и других места са КиМ. Звучи звона са звоника цркве Светог Ђорђа напунили су црквено двориште путницима намерницима. Црква је била тесна да прими све на литургији, али не и црквено двориште на литији. Домаћини славе богато су почастили госте после литургије. Дарови цркви традиционално су

продавани на аукцији, а добијена средства ће бити утрошена за санацију цркве. На сабору је договорено да се накнадно прикупе средства за обнову цркве, а за то затражи одобрење црквених власти и институција за заштиту културних споменика Републике Србије.

Горњоселци не заборављају своје претке, одлазе на сеоско гробље чисте гробове и пале свеће за покој душе. Куће су им спаљене, али сви се сакупљају крај својих срушених огњишта и сећају дана када су ту срећно живели. Носталгично напуштају остатке својих домова и враћају се у црквено двориште где почињу игре. Бацање камена са рамена, скок у даљ из места и прављење града (куле) уз песму.

Дан је тако кратак када си срећан и већ је време за повратак. Враћамо се назад срећни и тужни чекајући нову прилику да се вратимо у родни крај. Сви се надамо да ћемо дочекати да се вратимо у своје обновљене домове и дочекивати госте за Ђурђевдан.

Текст и фотографије:
Љубиша Костић

*Дуђе Њиве
Ко посади...*

*Долац
... он ће и да жање.*

У Приштини...

У посети црквама:

...и Љубижди.

Остатака цркве у Речанима...

Уређење:

... и гробља у Приштини

ФОТО: Златко Петровић, Горан Томић и Радмила Вулићевић

КВАЛИТАТИВАН ПОМАК

На изложби БИНА 2011., коју су у оквиру Београдске интернационалне недеље архитектуре организовали Друштво архитеката Београда и Хаусинг Центар, представљени су пројекти за избеглице и интерно расељена лица реализовани у периоду 2005. - 2010. године од стране Хаусинг Центра. Изложба је била постављена у Музеју града Београда у Ресавској улици од 05. до 25. маја 2011. године, а свечано је отворила Марија Вујошевић, представница Министарства за рад и социјалну политику Републике Србије

У изложбеном простору су представљени пројекти за социјално становање у заштићеним условима у Лозници, Нишу, Крагујевцу, Зајечару, Петровцу на Млави, Врању, Неготину, Пријеполу, Лесковцу и Смедереву које је Хаусинг Центар реализовао самостално или у партнерству са Међународном организацијом за миграције (ИОМ) и УНХСР-ом. Изградња представљених објеката је финансирана донаторским средствима ЕУ, УНХСР, ВРРМ и Фонда "Дивац", а реализовани су у сарадњи са Комесаријатом за избеглице Републике Србије.

Пројекти и објекти који су представљени на изложби сведоче о напорима архитеката Хаусинг центра да, упркос ограниченим фондовима, изграде модерне и естетски привлачне објекте који комуницирају са својим становницима и окружењем. Жеља Хаусинг Центра је била да изграђени објекти својим квалитетом, просторном концепцијом и визуелним изразом, допринесу социјалној укључености станара. Позив организатора БИНА 2011. потврђује да су представљени објекти допринели да се направи квалитативан помак у односу према пракси и архитектури социјалног становања у Србији.

Хаусинг Центар ће и даље наставити да реализује и развија концепт социјалног становања у заштићеним условима. Тренутно су у реализацији пројекти у Београду (20 станова) и Смедереву (20 станова), а управо је потписан уговор са ЕУ за изградњу још 48 станова у Врању, Неготину и Ковину.

Текст и фотографија: **Бранислава Жарковић**

Чланице Уније

Божур – Смедеревска Паланка, Француска 20, тел: 026/313-893, e-mail: bozur@verat.net

Глас Косова и Метохије – Београд, Скадарска 40а/II, тел: 011/275-4436, e-mail: gkim@eunet.rs, www.glaskim.rs

Завичај за повратак – Крагујевац, др Јована Ристића 212, тел: 034/387-714, e-mail: zavico@infosky.net

Југ – Краљево, др Љубинка Ђорђевића 31, тел: 036/320-430, e-mail: agrkovic@yahoo.com, aleksandargrkovic@unijakm.org

Свети Никола – Луја Адамича 26 Д, Нови Београд, Тел/факс: 011/26-06-930, e-mail: svnikola@sctnet.yu

Свети Спас – Београд, Балканска 25, тел: 011/2686-161, e-mail: svetspas@eunet.rs, www.svetispas.org

Срећна породица – Ниш, ТПЦ Калча ламела Д, I спрат, бр. 121, тел: 018/290-066, e-mail: vulicevicr@bankerinter.net

Унија – Канцеларија у Београду – Крунска 15, тел: 011/324-5410, 323-1005, 303-5392; Факс: 303-5393
e-mail: unijakm@eunet.rs, www.unijakm.org

Унија М – Грачаница бб, Приштина, +381(0)38 227 987, +381(0)62 518 108, +377(0)44 897-578,
e-mail: program@unijamkosovo.org, programunijam@yahoo.com

УНИЈА ИНФО – Главни и одговорни уредник: **Желько Ђекић**; Уређивачки одбор: **Златко Маврић** (председник), **Весна Петковић**, **Радмила Вулићевић** и **Богдан Меанџија** (чланови); Технички уредник: **Гордан Блажић**; Насловна страна: **Горан Томић**
Адреса редакције: Крунска 15, 11000 Београд, тел/факс: 011/323-1005; Факс: 303-5393; e-mail: unijakm@eunet.rs
Штампа: "Maxima Graf", Петроварадин; Тираж: 5000 примерака; Бесплатан примерак; ISSN 1820-3531, COBISS.SR-ID 117382153